

İQTİSADI MODERNİZASIYA ŞƏRAITİNDƏ KİMYA MÜƏSSİSƏLƏRİNĐƏ LOGİSTİKA SİSTEMİNİN İNKİŞAFINA STRATEJİ YANAŞMALAR

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi – iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişafına strateji yanaşmaların tədqiqindən ibarətdir.

Tədqiqatın metodologiyası – sistemli və müqayisəli təhlil, iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişafına strateji yanaşmalardan çıxış etməklə, metodoloji üsullar müəyyənləşdirilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri – iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişafına strateji yanaşmalar üzrə tövsiyələr hazırlamaq və təkliflər irəli sürməkdən ibarətdir.

Açar sözlər: *iqtisadi modernizasiya, iqtisadi modernizasiya şəraiti, kimya müəssisələri, kimya müəssisələrinin logistika sistemi, logistika sistemi, logistika sisteminin inkişafına strateji yanaşmalar.*

GİRİŞ

Müasir dövrdə iqtisadi inkişaf proseslərinin qlobal təsirdən yaranan transformasiyaları ilə bağlı olaraq təkmilləşdirilməsi və yenilənməsi məsələləri aktuallığı ilə diqqət mərkəzindədir. Bir çox ölkələrdə qlobal səmtlərdən yaranan təhlükələrin qarşısının alınması üçün iqtisadi modernizasiya prinsiplərinə üstünlük verilir, yəni iqtisadi sistemin əsas mexanizmləri təkmilləşdirilir və ya yenilənir, eyni zamanda müasir dövrün tələbləri nəzərə alınmaqla, maksimum yüksək texnologiyalar əsaslı iqtisadi inkişaf və iqtisadi fəaliyyət sistemlərinin formalasdırılmasına, tətbiqinə üstünlük verilir. Analoji proseslər nəqliyyat və logistika sistemi üçün də kifayət qədər xarakterikdir. Belə ki, xammal və məhsul axınlarının daha səmərəli idarə olunması, onların nəqli proseslərinin və ehtiyatlarının yaradılması, saxlanılması ilə bağlı xərclərin optimallaşdırılması vacib şərtlərdəndir və son nəticədə, bütün bunlar istehsal proseslərinin maya dəyərinə, xərclərinə müsbət təsir göstərir, istehsal olunan məhsulların qiymət siyasətinin manevrliliyi artır və analoji bazarlarda onlar daha çox rəqabətqabiliyyətlilik nümayiş etdirirlər.

Bu qeyd olunanlar baxımından, iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi problemləri və onlara yanaşmalar xeyli diqqət çəkir. Kimya məhsulları bazarı dünya üzrə dinamik inkişaf edən əmtəə bazarlarından hesab olunur və təsa-

düfi deyildir ki, əsasən neft və qaz emalından alınan kimya məhsullarına tələbatın artması, onların istehsalının yüksəlməsi hesabına, kimya və neft-kimya məhsulları üzrə dünya bazarının həcmi neft bazarının həcmi ilə bərabər vəziyyətdədir. Xüsusilə iqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə - ABŞ, Böyük Britaniya, Yaponiya, Almaniya və Fransada nəhəng kimya və neft-kimya kompleksləri fəaliyyət göstərir və bu müəssisələrin məhsuldar fəaliyyət göstərməsi üçün logistika sisteminə yanaşmalar strateji səviyyəyə qaldırılmışdır. Məhz logistika sisteminin sabit və səmərəli fəaliyyəti nəticəsinədə ölkədaxili və dövriyən digər nöqtələrindən milyonlarla ton xammalların və hazır məhsulların fasiləsiz hərəkəti və idarə edilməsi prosesləri həyata keçirilir. Bütün bunlar kimya müəssisələrini zəruri xammal və materiallarla etibarlı şəkildə təmin etmək potensialı formalaşdırır. Logistika sisteminin adekvat fəaliyyətinin təmin olunması xeyli mürəkkəbliyi ilə diqqət çəkir. Məsələn, kimya müəssisələrində əsas funksiyaların sırasında bir çox problemlərin və məsələlərin davamlı şəkildə həll edilməsi yer alır. Bunların arasında əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, kimya müəssisələrinin fasiləsiz olaraq xammalla təmin olunması, bu müəssisələrin xammal və material axınlarının səmərəli idarə edilməsi, cari və uzummüddətli dövr üçün xammal və materiallara olan tələbatlar üzrə sifarişlərin formalasdırılması, malgöndərənlərlə razılıqların əldə edil-

məsi, mal və xidmətlərin alınması və göstərilməsi proseslərinin optimal olaraq idarə olunması, texnoloji daşımaların və nəql proseslərinin təşkili, yəni boru kəmərləri vasitəsilə maye həlində olan xammalların və hazır məhsulların daha etibarlı, vaxtında, həm də ucuz qiymətlə nəqlinin təmin olunması, xammal-material ehtiyatlarının müəssisənin strateji istehsal və fəaliyyət hədəflərinə uyğun şəkildə formalasdırılması və proqnozlaşdırılması, həmçinin nəqliyat, ekspeditor, qablaşdırma və dispetçer xidmətlərinin təşkil olunması daha çox fərqlənir.

İqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi problemləri və onlara yanaşmalar

İqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişafına mane olan problemlərin aşkarlanması və həll edil-məsi vacib şərtlərdəndir. Logistika sistemi konsepsiyalarının işlənib hazırlanması və reallaşdırılması məsələlərinə konseptual yanaşmalar təmin olunmalıdır. Qlobal şəraitdə xammal və hazır məhsul axınlarının maksimum səmərəli idarə edilməsi, bu proseslərin tənzimlənməsi zərurəti xeyli yüksək olaraq diqqət çekməkdədir. Son 20-30 ildə dünya iqtisadi proseslərində, təsərrüfat-kooperasiya əlaqələrinin səmərəliliyinin artırılmasında, biznesin səmərəliliyinin yüksəldilməsində qlobal təsirlərə adekvat olaraq yeni iqtisadi mexanizmlərin işlənib hazırlanması və tətbiqi əhəmiyyəti rol oynamışdır. Xüsusilə, kimya müəssisələrində logistika sisteminin əsas fəaliyyət istiqamətlərinə logistika fəaliyyətinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, idarəetmə sisteminin təşkili, optimal daşıma variantlarının seçilməsi, xidmətlərin maya dəyərinin təhlili, logistika xidmətləri üzrə qaydaların hazırlanması, daşıma proseslərinin maksimum səmərəliliyinin təmin edilməsi, daşımaların xərclərinin optimallaşdırılması, daşımaların və digər xidmətlərin mərkəzləşdirilməsi, nəqliyyat vasitələrindən və avadanlıqlardan istifadənin səmərəliliyi, anbar-qablaşdırma xərclərinin təhlili, logistika xidmətlərinin göstərilməsi proseslərinin təşkili, yüklerin vaxtında və itkisiz ünvanlara çatdırılması, logistika xidmətlərinin maya dəyərlərinin optimallaşdırılması, logistika sisteminin özünün təkmilləşdirilməsi, yüklerin daşınması üzrə sənədləşdirmələrin effektiv təşkili və s. daxildir. Logistika

sisteminin idarə edilməsi və onun fəaliyyətinin optimallaşdırılması işləri vacib şərtlər kimi diqqət çekir [1, s.43]. Digər tərəfdən, logistika sistemi müəssisənin fasılısız və uğurlu fəaliyyətində əsas funksiyaların bir qrupunu yerinə yetirir və buna görə də bu sistemin fəaliyyətinin yüksək səviyyədə təşkili daim diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır [2]. Həmçinin, bu sistemin ən üstün cəhətlərindən biri odur ki, məhsulun və malın xərclərinin optimallaşdırılmasında böyük ehtiyatları və manevr imkanları vardır [3, s. 47]. Əsas məsələ bu imkanlardan istifadənin mümkün səmərəli yollarının müəyyənləşdirilməsi və reallaşdırılmasıdır. Logistika sisteminin səmərəli təşkili hesabına biznesin qarşısında duran çoxlu sayıda mürəkkəb strateji, taktiki və əməliyyat vəzifələrinin öhdəsində gəlinməsi reallaşdırılır [4]. Qlobal iqtisadi çağrıqlar şəraitində və müəssisələrin bu çağrıqlarla bağlı fəaliyyətlərini optimallaşdırmaq baxımından logistik elementlərin təsirinin yüksək olduğu qənaətinə gəlinmişdir [5].

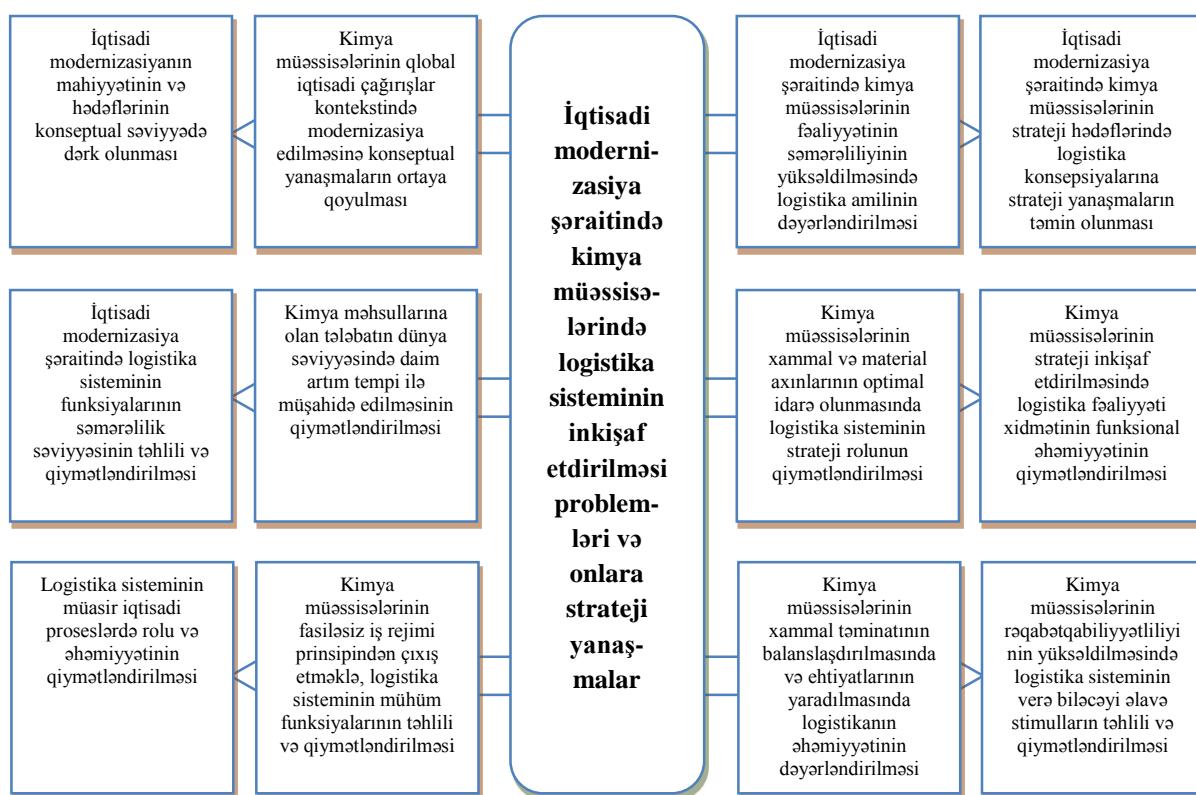
Kimya müəssisəsinin logistika sisteminin yaradılması və optimallaşdırılması məqsədilə logistika sisteminin məqsədə uyğunluğu əsaslandırılmalı, onun maddi-texniki bazası və infrastruktur yaradılmalı, logistika sisteminin müəssisədaxili və kənar yerlərdə fəaliyyət göstərəcək obyektlərinin, maşın və mexanizmlərinin, kimya xammallarının və məhsullarının nəqli vasitələrinin, o cümlədən boru kəmərlərinin kompleks şəkildə qiymətləndirilməsi və onlara vahid fəaliyyət mexanizmi formasında baxılması təmin olunmalıdır. Belə ki, kimya müəssisələrinin istehsal etdikləri məhsullara çəkilən xərclərin optimallaşdırılmasında və mal axınının hərəkətində xərclərin azaldılmasında logistika sisteminin rolu artmaqdadır. Kimya müəssisələrində nəqliyyat xərclərinin ümumi məhsulun maya dəyərində xüsusi çökisi 20-30 %-dən az olmur və bu amil nəzərə alınmaqla, logistika sisteminə daxil olan digər fəaliyyət istiqamətlərinin xərc amili baxımından effektiv təşkili mühüm əhəmiyyət kəsb edir [6]. Kimya müəssisəsinin logistika konsepsiyasının kökündə müəssisənin strateji məqsədlərinə və hədəflərinə adekvat olan məsələlər dayanmalıdır. Bundan əlavə, logistika sisteminin əsas konseptual prinsipləri – informasiya təminatı, marketinq yanaşması və integrall fəaliyyətin təşkili ciddi diqqət mərkəzində saxlanılmalıdır [7]. Kimya müəssisəsinin logistika sisteminin

əsas funksiyalarının hər birinin böyük əhəmiyyəti vardır və bunlarla əlaqədar olaraq, praktiki fəaliyyət mexanizmlərinin maksimum səmərəli və məhsuldar olması vacib amillərdəndir [8]. Kimya müəssisələrində logistika sisteminin əsas elementlərinin praktiki fəaliyyət prosesləri ardıcıl olaraq həmin elementlərin fəaliyyətindən

maksimum məhsuldar və səmərəli nəticələrin təmin edilməsi istiqamətində təşkil olunmalıdır. İlk növbədə, müəssisənin maksimum uğurlu fəaliyyətinə imkan verən sifariş paketinin hazırlanması və bununla əlaqədar olaraq, iqtisadi-təşkilati tədbirlərin görülməsi vacibdir.

Şəkil №1

İqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi problemlərinin və onlara strateji yanaşmaların blok-sxemi

Logistika sistemi bu proseslərdə kompleks funksiyaları yerinə yetirməklə, kimya müəssisəsinin fəaliyyətinin optimallaşdırılmasında vacib vəzifələri yerinə yetirir [9]. Kimya müəssisələrində logistika sisteminin fəaliyyət zəncirinin ən mürəkkəb həlqələrindən biri alış logistikasının optimal təşkil edilməsidir. Xammal və materiallara olan tələbatın ödənilməsi və zəruri ehtiyatın formalasdırılması istehsalçı-malgöndərən müəssisələrlə əlaqələrin sıxlığını, əməkdaşlıq prinsiplərinin elastikliyini və manevr qabiliyyətliliyinin olmasını şərtləndirir. Logistika sistemi özündə bir sıra mühüm funksiyaları və vəzifələri birləşdirir və bu baxımdan, logistika sisteminin müəssisənin digər təsərrüfat-idarəetmə struktur-

ları ilə qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkili, mal-material, xammal və hazır məhsul axınlarının hərəkəti və idarə edilməsi mexanizmlərinin adekvatlığı təmin olunmalıdır. Kimya və neft-kimya müəssisələrində xərclərin optimallaşdırılması, hazır məhsulun maya dəyərində onların payının azaldılması və hazır məhsulun qiymət amilinin rəqabət qabiliyyətliliyinin təmin olunması üzrə problemlərə metodiki yanaşmalar zamanı əsas etibarı ilə nəqliyyat, məhsulun və xammalların saxlanılması və s. bu kimi xərclərə xüsusi diqqət verilməlidir [10]. Kimya müəssisələrinin mürəkkəb mexanizmlərdən, istehsal qurğularından, köməkçi sahələrdən ibarət olduğunu nəzərə alsaq, burada hər bir istehsal elementinin, sonrakı proseslərdə isə kommersiya fəaliyyətinin, digər

zəruri fəaliyyət istiqamətlərinin, o cümlədən logistika sisteminin innovasiyalasdırılması vacib şərtlər kimi diqqət çəkir [11]. Müəssisənin korporativ logistika sisteminin inkişaf strategiyasının əsasında logistika fəaliyyətinin effektivliyinin prinsip və mexanizmlərinin birləşdirilməsi, keyfiyyətin önə çəkilməsi, göstərilən xidmətlərin və onların qiymətlərinin adekvatlığının təmin edilməsi mütləq nəzərə alınmalıdır [12].

Şəkil 1-də iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi problemlərinin və onlara strateji yanaşmaların blok-sxemi verilmişdir.

Şəkil 1-in təhlilində baxsaq, iqtisadi modernizasiya şəraitində kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi problemləri və onlara yanaşmalar sırasında iqtisadi modernizasiyanın mahiyyətinin və hədəflərinin konseptual səviyyədə dərk olunması, qlobal çağırışlar şəraitində kimya müəssisələrinin logistika sisteminin səmərəliliyinin təmin olunması, iqtisadi modernizasiya şəraitində isə logistika amilinin yüksək səviyyədə dəyərləndirilməsi və logistika konsepsiyalarının fəal şəkildə tətbiq olunması, bu müəssisələrdə xammal və material axınlarının optimal idarəetmə mexanizmlərinin yaradılması, istehsal sahələrinin və iri qurğuların fasiləsiz, səmərəli işləməsinin təmin olunması, boşdayanmalara yol verilməməsi, istehsalatda məcburi fasilələrin yaranmaması, kimya məhsullarına olan tələbatın dünyada artma tendensiyasının nəzərə alınması, müəssisələrin xammal ehtiyatlarının formalasdırılmasında logistikanın əhəmiyyətinin qiymətləndirilməsi məsələləri daha çox diqqət çəkir.

Azərbaycanın kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi istiqamətləri və perspektivlərinin qiymətləndirilməsi

Hazırkı şəraitdə ölkəmizin iqtisadi inkişaf sisteminin strateji hədəflərinin reallaşdırılması proseslərində qeyri-neft sektoru sahələrinin inkişaf etdirilməsi məsələləri strateji əhəmiyyət kəsb edir. Kimya sektorу Azərbaycanın ən iri və güclü potensiala malik qeyri-neft sektorу sahələrdən hesab olunur [13]. Digər tərəfdən, kimya sektoruğun əsas istehsal və texnoloji qurğularının ləyiha gücünə uyğun şəkildə xammallarla yüklenməsi və fasiləsiz xammal təminatının təmin edilməsi problemləri mövcuddur. Ölkəmizdə

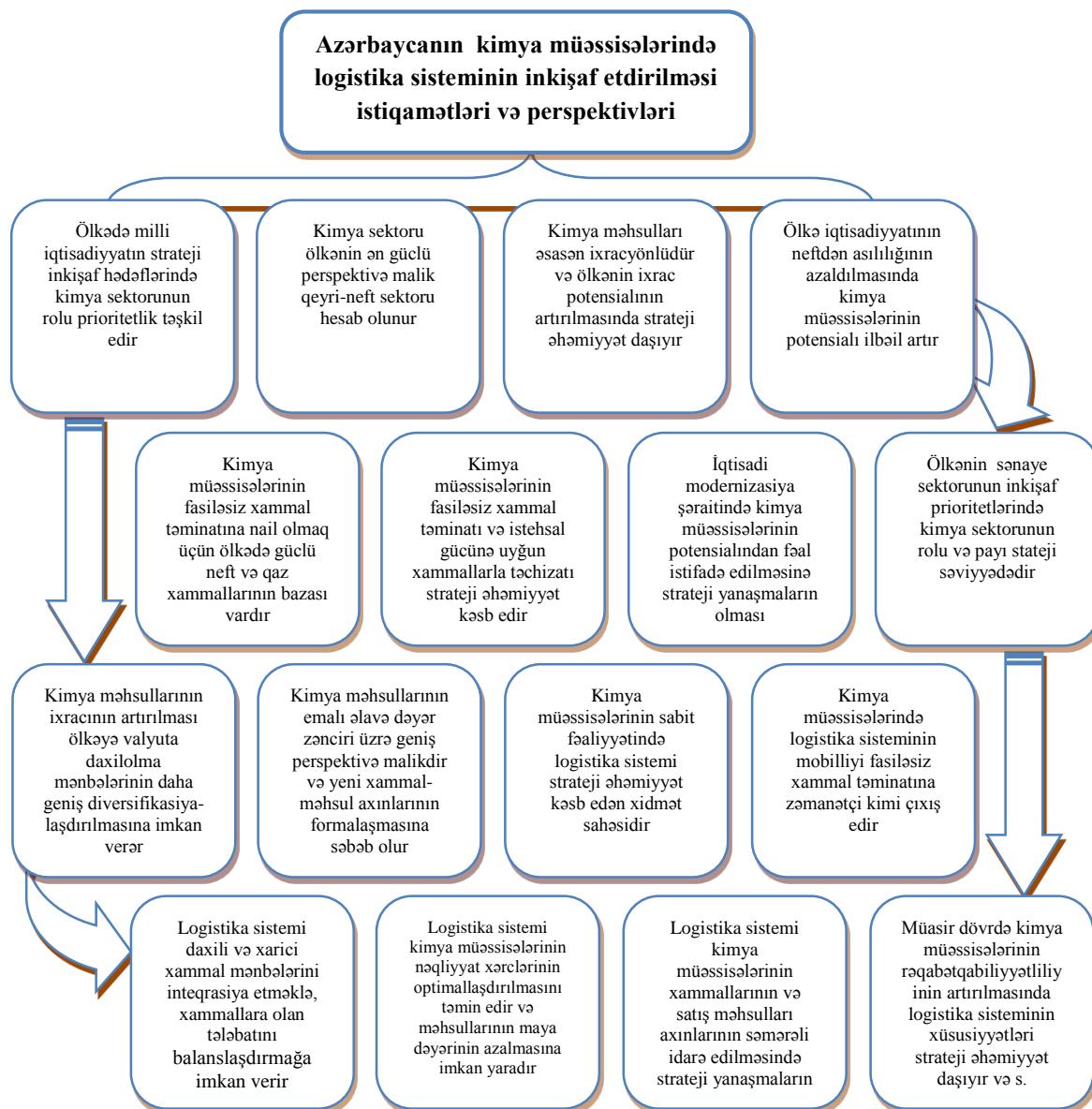
neft və qaz resursları zəngin olsa da, hələ ki, bu xammalların emal səviyyəsi kimya sektorunun istehsal qurğularını tam olaraq zəruri xammallarla təmin etmək gücündə deyildir. Buna görə də alternativ xammal mənbələrinin formalasdırılması və fəal şəkildə xammal resurslarının əldə edilməsi, ehtiyatlarının yaradılması tədbirləri görülməlidir. Bu proseslərdə logistika sistemi və logistika fəaliyyəti müasir dövrdə tələb olunan müüm və strateji fəaliyyət sahəsi kimi qiymətləndirilir. Qeyd edək ki, Azərbaycanda da logistika sisteminin inkişafı üzrə ciddi dövlət dəstəyi mövcuddur və bu sahənin inkişafına diqqət artmaqdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi təsdiq edilmişdir [14]. Bu kontekstdə kimya müəssisələrində müasir dövrün real çağırışları və bu sahənin inkişaf tendensiyaları əsas götürülməklə, təkmilləşdirilmiş logistika sisteminin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili əhəmiyyətli rola malik olacaqdır. Əsasən Sumqayıtda yerləşən kimya müəssisələrinin mövcud potensialından baxsaq, konkret olaraq SOCAR-ın tərkibində olan "Azərkimya" İB-nin "EP-300" qurğusunda emal olunan müxtəlif kimya və neft-kimya xammallarının ümumi həcmi hazır məhsullarla birlikdə il ərzində cəmi 700-800 min ton səviyyəsindədir, bunun 300 min tona yaxınını xammallar təşkil edir. Yeni yaradılan iri kimya müəssisələrinin fəaliyyətinin genişlənməsi ilə bağlı olaraq, növbəti 5-10 il ərzində kimya və neft-kimya xammalları və hazır məhsulların axını il ərzində təxminən 3 mln. tondan çox olacaqdır [15]. 2017-2019-cu illərdə Sumqayıtda iri kimya müəssisələri, o cümlədən Karbamid zavodu və Polipropilen istehsal edən Polimer zavodu istifadəyə verilmişdir və hər iki zavod SOCAR-ın tərkibinə daxildir. Ölkəmizdə kimya və neft-kimya kompleksinin inkişafının sürətləndirilməsi ilə bağlı iri ləyiḥələrin reallaşdırılması və bu sektorda xammal və material axının iri həcmi onların geniş coğrafiyası ilə izah olunur [16]. Eyni zamanda, həmin zavodların fasiləsiz xammal təminatı üçün logistika sisteminin formalasdırılması vacib şərtlərdəndir. Bununla əlaqədar olaraq, kimya müəssisələrində logistika sisteminin iqtisadi-təşkilati problemlərinə kompleks baxılaraq həll

edilməli və adekvat fəaliyyət mexanizmləri həzirlanmalıdır. Bu proseslər Sumqayıt sənaye mərkəzində Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının yaradılması ilə xeyli intensivləşməkdədir [17].

Həmin parkda 20-ə yaxın rezident qeydə alınmışdır və yatırılan investisiyaların həcmi 3 mlrd. ABŞ dollarından çoxdur.

Şəkil №2

Azərbaycanın kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi istiqamətlərinin və perspektivlərinin təxmini sxemi

Mənbə: müəllif tərəfindən hazırlanmışdır

Təqdirəlayiq haldır ki, bu sənaye parkında id-xala, ixraca, müxtəlif növ əmtəələrin və malların təchizatına münbət şərait yaratmaq məqsədilə Logistik Mərkəzin fəaliyyətinin təşkili və genişləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Mərkəz müxtəlif tipli yüklerin, o cümlədən xammalın, hazır məhsulların və avadanlığın nəqlinə xidmət edəcəkdir [18]. Bunlarla yanaşı, Bakı Beynəlxalq

Dəniz Ticarəti Limanında Azad Ticarət Zonasının yaradılması ilə əlaqədar burada nəqliyyat və logistika infrastrukturunun genişləndirilməsi, Xəzər dənizi ilə Aralıq və Qara dənizləri birləşdirən integrasiya edilmiş regional tranzit və logistika infrastrukturunun formalasdırılması, son nəticədə isə bütün bunların bazasında regionun

logistika mərkəzinin təşkili perspektivləri diqqət çəkir [19].

Şəkil 2-də Azərbaycanın kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi istiqamətlərinin və perspektivlərinin təxminini sxemi verilmişdir.

Şəkil 2-ni təhlil etsək, ölkəmizdə kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişaf etdirilməsi istiqamətləri və perspektivləri baxımından, kimya sektorunun ölkənin ən güclü perspektivə malik qeyri-neft sektoru olmasının strateji əhəmiyyətini qeyd etmək lazımdır. Həmçinin, ölkə iqtisadiyyatının neftdən asılılığının azaldılmasında kimya müəssisələrinin potensialı hər il yüksəlməkdədir, bundan əlavə istehsal olunan kimya və neft-kimya məhsulları əsasən ixrac-yönlüdür, bu isə öz növbəsində, ixrac potensialını artırır, həmçinin ölkəmizdə əvvəldə bildirdiyimiz kimi, kimya müəssisələrinin fasiləsiz xammal təminatını gücləndirmək üçün kifayət qədər neft və qaz xammaları vardır. Bütün bunlar kimya müəssisələrində logistika sisteminin inkişafının sürətləndirilməsini zəruri edən potensial kimi qiymətləndirilə bilər və yaxın perspektivdə kimya müəssisələrində müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə logistika sisteminin formalasdırılması və fəaliyyətinin təşkil edilməsi üçün möhkəm baza kimi düşünləməlidir.

NƏTİCƏ

Ölkəmizin kimya müəssisələrinin rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması, istehsal strukturunun diversifikasiyalasdırılması üçün alternativ xammal mənbələrinin formalasdırılması və fəaliyyətdə olan qurğuların tam gücü ilə işləməsi üçün zəruri xammalların təmin edilməsi problemlərinin əhəmiyyətli hissəsi həll edilməmiş qalmadadır. Buna görə də bu istiqamətlərdə daha təsirli tədbirlərin görülməsi üçün bir sıra problemlərə və strateji vəzifələrə münasibətlər müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə yenilənməli, daha balanslaşdırılmış fəaliyyət strategiyası hazırlanmalı və bunlarla bağlı bir sıra məsələlər nəzərə alınmalıdır:

➤ İlk növbədə, ölkənin kimya müəssisələrində logistika sisteminin müasir dövrün tələblərinə uyğun şəkildə formalasdırılması, bu sistemin iqtisadi-təşkilati problemlərinin maksimum optimal və səmərəli həlli yollarının müəyyənləşdirilməsi təmin olunmalıdır;

➤ Kimya müəssisələrində müasir dövrün real çağırışları və bu sahənin inkişaf tendensiyləri əsas götürülməklə, təkmilləşdirilmiş logistika sisteminin yaradılması və fəaliyyətinin təşkili strateji səviyyədə həll olunmalıdır;

➤ Logistika sisteminin təşkilinin tənzimlənməsinin qanunvericilik bazası gücləndirilməli və bu sahədəki fəaliyyətlə bağlı müvafiq ölkə qanunları qəbul edilməlidir;

➤ Yaxın illərdə ölkənin kimya və neft-kimya sənayesi müəssisələrinin uzunmüddətli dövr üçün inkişaf proqnozları nəzərə alınmaqla, yüksək texnologiyalar əsaslı logistika mərkəzlərinin yaradılması problemləri həll edilməlidir və s.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Chang, Y.H. Logistical Management. Hwa-Tai Bookstore Ltd., Taiwan, 1998.
2. Алексеева Л.Д. Обеспечение устойчивого функционирования и развития логистической системы. Дисс. канд. экон. наук. Санкт Петербург, 2008.- 155 с.
3. Fugate, Brian S., John T. Mentzer, and Theodore P. Stank. "Logistics Performance: Efficiency, Effectiveness, And Differentiation." // "Journal of Business Logistics" 31.1, 2010, P. 43-62.
4. Мифтахедников И.А. Оценка эффективности функционирования логистической системы. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2010.- 185 с.
5. Hausman, Warren H., Hau L. Lee, and Uma Subramanian. "Global Logistics Indicators, Supply Chain Metrics, and Bilateral Trade. Patterns, 2005. www.bginvestmentclimate.org.
6. Горев А.Э. Методология объективно-ориентированного подхода в управлении логистическими системами. Дисс. д-ра экон. наук. Санкт Петербург, 2004. 332 с.
7. Молина А.В. Формирования и развития интегрированной системы логистики на промышленных предприятиях. Дисс. канд. экон. наук. Саранск, 2003.-137 с.
8. Глушкова Ю.О. Формирование логистической системы предприятия в условиях глобальной экономики. Дисс. канд. экон. наук. Саратов, 2009.-212 с.
9. Рябова Н.Ю. Актуальность распространения логистических систем на предприятиях химической промышленности// Журнал «Российское предпринимательство», 2007, №5(2).- С. 29-33.

10. Лабзунов П.П. Методологический основы управления затратами на предприятиях химической и нефтехимической промышленности России. Дисс. д-ра экон. наук. Москва, 2006.- 384 с.
11. Качалов С.И. Ресурсообеспечение развития предприятия с использованием инновационной логистики. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2006.- 169 с.
12. Федоров И.Ю. Стратегия развития корпоративной логистической системы. Дисс. канд. экон. наук. Москва, 2008.- 176 с.
13. Əliyev Ş.T. Azərbaycanın kimya və neft kimya kompleksinin qiymətləndirilməsi və yenidən qurulması istiqamətləri. Bakı, "Elm və təhsil", 2012. -156 s.
14. Azərbaycan Respublikasında logistika və ticarətin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir.
15. Həmidova A.H. Kimya müəssisələrində logistika sisteminin iqtisadi-təşkilati problemlərinin müasir aspektləri // Audit jurnalı. №2, 2017. -S.126-132.
16. Əliyev Ş.T. Azərbaycanda neft-kimya kompleksinin inkişafının müasir aspektləri və istiqamətləri // "Audit" Jurnalı, 2016, №3.- S. 41-45.
17. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının yaranmasından 5 il ötür. <http://www.scip.az>.
18. Logistika. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı. <http://www.scip.az>.
19. ABŞ şirkətləri Azərbaycanda azad ticarət zonasına sərmayə qoymağa dəvət edildi. <http://biznesmen.az>.

Гамидова А.М., старший преподаватель

Стратегические подходы к развитию логистической системы на химических предприятиях в условиях экономической модернизации

Резюме

Цель исследования – заключается в исследовании стратегических подходов к развитию логистической системы на химических предприятиях в условиях экономической модернизации.

Методология – состоит из системного и сравнительного подходов, методов анализа, синтеза по стратегическим подходам к развитию логистической системы на химических предприятиях в условиях экономической модернизации.

Результат – сформированы предложения и подготовлены рекомендации по стратегическим подходам к развитию логистической системы на химических предприятиях в условиях экономической модернизации.

Ключевые слова: *экономическая модернизация, условия экономической модернизации, химические предприятия, логистическая система на химических предприятиях, логистическая система, стратегические подходы к развитию логистической системы.*

Gamidova A.M., senior teacher

Strategic approaches to development of the logistics system at chemical enterprises in the conditions of economic modernization

Abstract

Purpose of the research – consists of a research of strategic approaches to development of the logistics system at chemical enterprises in the conditions of economic modernization.

Methodology – consists of systematic and comparative approaches, methods of the analysis, synthesis on strategic approaches to development of the logistics system at chemical enterprises in the conditions of economic modernization.

Findings – offers and recommendations about strategic approaches to development of the logistics system at chemical enterprises in the conditions of economic modernization are prepared.

Keywords: *economic modernization, conditions of economic modernization, chemical enterprises, logistics system at the chemical enterprises, logistics system, strategic approaches to development of the logistics system.*

Daxil olub: 16.01. 2019

Rəy verib: Sumqayıt Dövlət Universitetinin prof. Əliyev Ş.T.